

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה משיעוריו של

הגאון הינוקא
רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון

181

פרשת אחרי מות

אַרְאָה - אַרְאָה

וזו היתה עבודת הכהן גדול ביום הכפורים, שהוא יום המקודש מכל השנה לכפר על ישראל, שצריך היה להכין האש מלמטה בעבודת הקטורת ומתוך כך היתה נגלית לו שכינתו יתברך לפני ולפנים במראה כבוד הענן. וכמו שביאר בהעמק דבר (ויקרא טז, ב) שלכך דרשו במסכת יומא (בדף נג ע"א) מקרא זה 'כי בענן אראה על הכפורת' על ענן הקטורת, על אף שפשט הכתוב הוא על עצם השראת השכינה בקודש הקדשים בענן כבודו כאמור, כי הכתיב הוא 'אַרְאָה' והקרי הוא 'אַרְאָה', שמצד עצם השראת השכינה כתיב 'במקרא זה 'אַרְאָה', שפירושו שיבוא הקב"ה בענן כבודו ויראה את התחתונים, אבל משמעו גם 'אַרְאָה' כה'קרי' שבמקרא זה, כלומר שלא יתראה הקב"ה לכהן הגדול הבא לראות לפני ולפנים אלא בענן הקטורת.

עורו פילי

ובזה נשקי שמיא וארעא להדדי, ובאה הבריאה לתכליתה. כי הנה דרכו יתברך תמיד לְהַרְאוֹת באש הן בעליונים הן בתחתונים, שהרי אמר ישעיה במראה המרכבה (ישעיה ו, ד) 'וינועו אמות הסיפים מקול הקורא והבית ימלא עשן', וביאר הגר"א (בישעיה שם), שנתמלא עשן מאש השרפים, כפי שכן הוא דרכו יתברך אף למטה בתחתונים, כנאמר במתן תורה (בשמות יט, יח) 'והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש', וכן 'כי בענן אראה על הכפורת', וכן מה שאמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל' כאמור, וכן הם מקראות רבים.

וכבר אמרו על כך בשמות רבה (לג, ד) שחביב לפניו יתברך הערפל שלמטה מהערפל שלמעלה, וטעם הדבר הוא כמו שביאר המאירי בחיבור התשובה (משיב נפש מאמר ב' פ"ט) שמשמעות הערפל' הוא שנוכל להשיג בו יתברך מתוך חרכי החומר, שהוא תכלית כל מעשי שמים וארץ, שהוא ענין גילוי כבודו יתברך ב'ערפל' שבו תלוי גילוי האלהות, כנאמר במתן תורה (בשמות כ, יז) 'ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלהים', כי 'ערפל' הוא מלשון 'עורו פילי', כענין המובא במסכת תענית (בדף ד ע"א), שמשמעותו גילוי הסתום, שמתגלים כל הנפלאות ונודע לנבראים כל נעלם.

לא עשה כן לכל גוי

וסוד הדבר מסור לישראל עוד מראשית בריאת שמים וארץ, כמו שכתב האור החיים (בראשית א, א) שלכך חביב לפני הקב"ה לשכון בערפל בתחתונים, כי זוהי תכלית בריאת שמים וארץ מראשיתם, שידרשו ישראל אחר גילוי מציאותו יתברך בתוך מציאות החומר הגשמי, ותתקדש הארץ התחתונה להיות לו למשכן כבודו, ותגלה מציאות אלהותו בכל אשר ברא ויצר ועשה בה.

ובזה נתגלה חביבות ישראל לפני אביהם שבשמים, כמו שכתב הבני יששכר (מאמרי תשרי י, יח) שמתוך שהושיב השי"ת את ישראל בענני כבודו בלכתם במדבר מוכח חביבותם לפני יוצר שמים וארץ כבנים לאביהם, שהרי הענן והערפל נקראים שרביטו וסוסו כביכול בעליונים כאמור, והנה הושיבם בענני כבודו ומשתמשים הם כביכול בשרביטו וסוסו, ואין זה אלא מפני שבנים הם לה' אלהיהם וחביבים לפניו יותר מכל.

שוכן בערפל

וְאֵל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ... פִּי בְּעֵנָן אֲרָאָה עַל הַכְּפֹרֶת (טז, ב). פירש"י בפשט הכתוב, שמפני שתמיד נראה אני שם עם עמוד עֲנָנִי, ולפי שגילוי שכינתי שם, לכך יזהר שלא ירגיל לבוא. והוסיף האבן עזרא שהוא מה שנאמר לאחר שהכניס שלמה את הארון לבית קדשי הקדשים (מלכים א' ח, י-יב), 'ויהי בצאת הכהנים מן הקודש והענן מלא את בית ה', ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ה' את בית ה', אז אמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל', והוא כמו שאמרו במכילתא (פ' בא, מ"ס דפסחא יב) שכאשר אמר הקב"ה במשכן 'כי בענן אראה על הכפורת' רימז על השראת השכינה לעתיד בבנין שלמה, ועל כך אמר שלמה כאשר ראה שמלא הענן את בית ה' שהנה כבר ה' אמר לשכון בערפל'.

נתקדשה ירושלים

כי כאשר נראה עֲנָנו יתברך במקום השראת שכינתו, סימן הוא שחפץ הוא בעבודת הנבראים בארץ, ומסייע הוא בעדם לקשר הגשמיות התחתונה ברוחניות העליונה. ועיקר הדבר הוא בירושלים שהוא מקום שנבדל ונתקדש מכל העולם לעבודתו יתברך, כמו שתרנגם יונתן (במלכים שם) מה שאמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל' שהתרצה ה' ב"ה להשרות שכינתו בירושלים, וביאר הרד"ק (במלכים שם, ובדב"ה ב' ו, א) שזהו מפני ששם הוא המקום הקבוע בו ישכון הערפל, וכמו שביאר האלשיך (במלכים שם) שלכך לא יכלו הכהנים לעמוד לשרת במקום הענן, כי שם במקום הערפל הוא חיבור ירושלים של מעלה עם ירושלים של מטה.

ובזה מתקדשת הארץ התחתונה בקדושה של מעלה, כמו שביאר האברבנאל (במלכים שם) שלכך נקראת ירושלים 'ערפל', כי כוללת היא לכל העולם החומרי העכור שכולו חושך ענן וערפל, וכאשר שוכן בה הקב"ה מורה הדבר לכל שמשיג וחפץ הוא בארץ ובעבודת התחתונים. וכתב המלבי"ם (שם), שמפני שעוד מקדם לכל, כאשר היה העולם מקום תורה ובוהו חושך וערפל, שכן הקב"ה שם בזה המקום המיוחד, לכך שם הוא שער השמים מכון לשבתו יתברך עולמים. ומשמעות הדבר, שכבר מאז מקדם לבריאה עלה ברצונו יתברך לשכון בערפל בבנין עולמים, מתוך שיתגלב שם יחוד היראה השלמה, שהוא סוד הערפל, שהוא מיתוק הדינים ויחוד העולמות כולם, כמו שכתב הבני יששכר (מאמרי תשרי ה, ב).

ענני שתרד אש

אמנם תלוי הכל בהשתוקקות הנבראים לכך, שלא יחפצו בטוב העולם וקיומו ללא שיהיה לו יתברך בית זבול עולמים, שמתוך תשוקת התחתונים והכנת ליבם לדבר מגלה הקב"ה כבוד עֲנָנו במקום השראת שכינתו. שהרי לא ירד בענן לשכון בבנין שלמה אלא מתוך שהתפלל על כך, כנאמר (בדב"ה ב' ז, א) 'וּכְכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהַתְּפַלֵּל וְהָאֵשׁ יֵרְדֶה מֵהַשָּׁמַיִם וְתֵאֱכַל הָעוֹלָה וְהַזְבָּחִים וְכַבּוֹד ה' מֵאֵל אֶת הַבַּיִת', שהתפלל שלמה שיריד ה' ב"ה שכינתו ויקיים דברו לשכון בערפל ומתוך כך נענה וירדה האש וכיסה הענן את כבוד הבית, כמו שביאר היפה תואר

(בשמ"ר מד, ב).

ואלה יעמדו על הברכה

העלון מוקדש לרפואת ישועות והצלחת:

הרב שניר אלבוז זן זהבה, מאיר בן שרה, פכל ניסים בן מרינה, לזיווג הגון: אוריאל בן לאה.

להקדשות ניתן לפנות בטל' 076.599.599.1

לעילוי נשמת

חי בן סימה,

איסוג בן מריה,

הילדה שיינא בת מיכל

דוד בוקובזה בן רז'לה.

וזו היתה תכלית גילוי הענן והערפל שבמתן תורה, שנזדכך בזה יסוד האש הגשמי, שממנו בא מציאות החושך הגשמי, באש של מעלה, שהוא תכלית גילוי לובן האור, כמו שביאר בספר מעשי ה' (מעשי בראשית פ"ג). ובוהו נמתקו ונתבטלו כל הדינים מן העולם, כמו שאמר רבי יצחק בזהר יתרו (בדף פד ע"א) שלכך ניתנה התורה באש שחורה על גבי אש לבנה (כמובא בירושלמי שקלים פ"ו ה"א), בכדי לכלול את מידות החסד והגבורה זה בזה, שבזה יתבטלו הדינים מכל וכל. ואמר רבי אבא (שם בזהר) שהוא סוד עשן האש שנתגלה בסיני שעלו ממנו כל הריחות והבשמים שבגן עדן, כי נמתקו הדינים שבמידת המלכות ונתקיים בה "מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן, מקושרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל" (שה"ש ג, ו).

והר סיני עשן כולו

והוא יחוד העולמות כולם מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, כמו שכתב הראב"ד (בהקדמת פירושו לספר יצירה) שכל ספר יצירה העוסק בכל רזי הבריאה מתפרש על שלשה דרכים, הראשון ב'עולם', השני ב'שנה', והשלישי ב'נפש', וסימנם 'והר סיני עשן כולו', שהוא נוטריקון עולם שנה נפש. וביאר מהר"ו (בפירושו לס' יצירה פ"ג, ו) רמז זה, שנתגלה במתן תורה שם הוי"ה (מידת ז"א) הנקרא עולם, בכל בחינות המדרגות שהם שרשים ושורש לשרשים לשלושת הבחינות של עולם שנה נפש, וכמו שנתן הכתוב טעם 'והר סיני עשן כולו - מפני אשר ירד עליו הוי"ה באש', והוא יחוד העולמות כולם.

צלם דמות אדם

וביאר השל"ה (פ' ויקרא, ת"א ג) משמעות הדבר, שהנה בתחילה שווים היו כל הנבראים בדרגתם, שקרובים היו כולם לכורא ב"ה ואחודים ודבוקים בו בתכלית הגילוי והקרבה, כשלהבת הקשורה בגחלת, כי כלולים היו כולם באדם הראשון כמובא בתנחומא (פקודי, ג), ולא היה פירוד בין גופו לנשמתו, כי היו שניהם בסוד צלם דמות אדם העליון בדבקות ואחדות מוחלטת בה' ב"ה, ובוהו היה שלימות ה'נפש', וכאשר הושם אדם הראשון בגן עדן, שהוא מקום הנבחר מכל העולם, היה בוהו שלימות ה'עולם', ומה שנברא להיות חי לנצח הרי הוא שלימות ה'שנה'.

וכאשר הטיל בו הנחש זוהמתו כשחטא ירד מגדולתו ועימו ירדו מטה מטה הנבראים כולם ונתפרדו בדרגותיהם בכל חלקי עולם שנה נפש, עד שבאו להר סיני ופסקה מהם זוהמת הנחש כמו שאמר רבי יוחנן במסכת שבת (בדף קמו ע"א), ונתקנו שוב כל חלקי עולם שנה נפש ונתאחדו יחדיו,

בסוד 'והר סיני עשן כולו' כאמור, אמנם לאחר שחזרו לקלקולם בעגל שוב לא יעלו ויתקנו כל חלקי עולם שנה נפש בתיקון האמיתי כמתחילת הבריאה, עד לעתיד בגאולה האמיתית שיתגלה ענן כבודו בבית עולמים.

וספרתם לכם

ובכל שנה ושנה בימי ספירת העומר הנחיל הקב"ה לישראל דרך זו של תיקון חלקי עולם שנה נפש, עד שנזכה לגילוי שלימות ייחוד זה בבית המקדש, וכפי שמתפללים אנו בסמוך לספירת העומר 'הרחמן הוא יחזיר עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו'. והוא כמו שביאר הפרקי משה על אבות (ב, א) שבכדי לזכות את ישראל ולהביאם לשלימות התיקון בסוד 'והר סיני עשן כולו', ציווה עליהם הקב"ה לספור לעומר, שבהם מטהרים ישראל עצמם לפני הקב"ה בכל בחינותיהם ומידותיהם, כאשר המיטהרת לבעלה כמו שאמר רבי אבא בזהר אמור (בדף צו ע"ב), ומתוך שמהרים ומזככים מידותיהם בכל ימי הספירה, כל אחד כפי דרגתו ועבודתו, כן יזכו לשוב לראות העבודה וגילוי השכינה בבנין המקדש, כפי שנגלה להם בענן כבודו על הר סיני במעמד מתן תורה. וכמו שכתב בספר בית אהרן (פ' יתרו) שכפי הכנת האדם בימי הספירה בחמימות ובאש, שמקדש ומטהר עצמו בכל מידה ומידה, כן ירד עליו ה' באש ביום מתן התורה לזכך מאיתו כל הרע ולייחד ולתקן לכל בחינות עולם שנה נפש השייכים לו.

קדושה ואברלתא

ועיקר הדבר תלוי בדרך ההתכללות בכל המקודש ממנו, כמו שכתב המהר"ל בנתיבות עולם (נתיב התורה י) שקדושה בנבראים מהותה התכללות בדבר שהובדל ונתקדש מראש בכדי לפתוח פתח לנבראים לזכות אף הם לקדושה והבדלה. וכמו שביאר הערבי נחל (כפ' בראשית דרוש א, ובפ' אמור דרוש ד) שמצד ה'עולם' קידש הבורא ב"ה למקומות המקודשים, ומצד ה'שנה' הם הזמנים המקודשים, ומצד ה'נפש' הם החכמים והצדיקים. אמנם בימי ספירת העומר וחג השבועות מסוגל הדבר ביותר כמו שכתב האמרי יוסף (כפ' יתרו).

וככל שידרוש האדם יותר אחר הקדושה שבכל חלקי עולם שנה נפש כפי שהם בכלליות העולם, כן תימשך הקדושה אף בכל חלקיו הפרטיים, עד שיהיה נעשה הוא עצמו לגילוי משכן אלהותו יתברך בעולם, וכפי זה אף רבה היא הזהירות הנדרשת ממנו שלא לקלקל ולהפריד חלילה כל חלקי עולם שנה נפש שנתאחדו בו. וכפי שילך ויגבר יחוד וטהרה זו, כן יתקדש ויזדכך העולם יותר ויותר, וישוב ויחפוץ הבורא ב"ה לשכון בו ככתחילה בימי קדם.

"וירא בצר להם בשמעו את רינתם" (תהלים קו, מד)

משיעור יום ד' יתרו תשי"ע

א

אלא העיקר הוא האחיזה בגבולות הזמן המקום והאדם, שיהיו עסק התורה והמצוות כפי המקום והזמן שנמצא בהם אז האדם, ובהם צריך להכניס את המוחין. והוא ענין ימי ספירת העומר שמפסח עד עצרת שהם זמן שנשפעים בו מוחין דקטנות, ואז העיקר הוא האחיזה בסדרי הזמן, ולכך רמז זאת רבי אבא בזהר אמור (בדף צו ע"ב) לאשה הסופרת שבעה נקיים להטהר לבעלה, שאז העיקר הוא הזמן, וענין המוחין הנשפעים בזמן זה אינם בהתגלות, כי הם רק בעבור ההכנה וההזמנה אל העתיד לבוא, שכל עיקר טהרת ישראל אז הוא בכדי להיות ראויים בסוף דבר לדבקות השלם שביום כמתן תורה.

ג

ובאמת שאי אפשר לבוא אל הדבקות השלם אלא על ידי כל קומת האדם, מתוך שירצה את השי"ת בכל אבריו מראשו ועד רגליו, היינו בכל ליבו, שאז הוא בא לפני השי"ת בסוד פנים בפנים, והוא מה שנאמר במתן תורה (דברים ה, ד) "פנים בפנים דבר ה' עמכם", כי באו אז ישראל לשלימות הקומה במדרגתם. אמנם משה רבנו היה תדיר בדבקות, מתוך שהיה תמיד בשלימות הקומה עד הכתר ובשלימות המוחין, וכנאמר בו (בתהלים ה, ו) "ותחסרהו מעט מא' להים", שהשיג לכל המדרגות עד לשער החמישים, ולאחר הסתלקותו נגנו ונכלל בהר 'נבו' שהוא נוטריקון 'נ' בו', כי השיג אז גם לשער החמישים כמובא בדברי רבנו האר"י בספר הליקוטים (פ' ואתחנן) ובמגלה עמוקות (פ' ואתחנן, אופן כט).

וזכה לזה אז מפני שכבר השיג את הזכר והרשימו לכך בחייו, שבזה הרי הוא כמשיג את גוף הדבר בעצמותו. כי הוא כלל, שכאשר נחקקת הרשימו מוכרח שיישיג מתוך כך לאור העצמות של אותה המדרגה שנשפעה לו ולמהותה, כי חקיקת הרשימו נעשה בסוד אור חוזר התלוי בזמן, ובסוד שבעת מדרגות ימי הבנין הרומזות אל הגוף, שהוא דבקות הדעת שהשיג משה במעמד הסנה

הנה כלליות המשכת החיים והדעת נקראים מוחין, ובהם יבחן מצב הזמן האדם והמקום באותה שעה, שכפי שיעור גודל המוחין כך תהיה העליה והדבקות באותו הזמן. והנה בכל זמן יש חילוק בענין המוחין, שפעם נשפעים מוחין דגדלות ופעם נשפעים מוחין דקטנות, וכך בכל אדם משתנה ענין המוחין, שהם החיים והדעת, כפי העת והשעה.

וכאשר נשפעים מוחין דגדלות, הנה העיקר בוהו הוא ענין המוחין עצמם, היינו הדבקות הבא מתוך מוחין אלו בה' ב"ה בתורה ובמצוות, וכאשר נשפעים מוחין דגדלות בכל מה שיעשה האדם, הרי שיעלה מתוך כך את אותו מעשה ואת ענין אותו הזמן והמקום לדבוק באותם המוחין הנשפעים. ותלוי הכל כפי מדת הרצון והכונה שתהיה אז לאדם, ולכך בעת שפע מוחין דגדלות עיקר הכל הוא שיכוון האדם את ליבו ורצונו כראוי.

ב

והזמן שנשפעים מוחין דגדלות בשלימות הוא בליל הסדר, ליל שימורים, ומפני כך אוכלים אז מצה שמורה. כי מצה היא סוד הדעת והמוחין כמובא בדברי רבנו האר"י בשער הכוונות (דרושי הפסח ד), ואז העיקר הוא שישמר האדם את המוחין מלהחמיץ, היינו שיכוון את ליבו ורצונו כדבעי כלפי שמיא. ולכן בליל הסדר על אף שיש בו רוב מעשה בכל דקדוקי המצוות בשיעורי האכילה וסדר הדברים, ובכל ענין הזמנים שצריך לדקדק בהם, עם כל זה העיקר בליל הסדר הוא הדבקות שתהיה האדם במהות לילה זה, שהוא ענין המוחין דגדלות והדבקות בענין החרות וחקיקת האמונה, שבכל זה עולים כלל דקדוקי המצוות שבליילה זה, וכל עניני ושיעורי הזמן והמקום להכלל בדבקות עם המוחין הגדולים הנשפעים בזמן זה.

אמנם בעת שנשפעים מוחין דקטנות הוא להיפך, ואז אין המוחין העיקר,

כמובא בדברי רבנו האר"י בליקוטי תורה (פ' שמות), וכך גם ישראל השיגו לכל המוחין בליל פסח בבחינת עיבור, ולכך גם אחר שהסתלקו מיד לאחר יו"ט ראשון כמובא בדברי רבנו האר"י בשער הכוונות (בדרושי הפסח א), הנה נשאר מהם זכר ורשימו שבהם ועל ידם שבים ומתגלים להם לאחר מכן כל האורות שזכו בהם ביציאת מצרים, שהם כל חמדת ישראל, הן מצד מה שכבר זכו ונתגלה להם במתן תורה, והן מצד כל מה שישוּבו ויזכו בשלימות לעתיד לבוא.

וכך הוא בכל השפעה שמפני שנשאר לאדם זכר ורשימו ממנה, הרי זאת כפי שהשיג הוא את עצמותה ועיקרה, כי בזה תלוי הדבר רק מצד הזמן עד שישוּב וישיג זאת כפי עת הגדלות, וכמשה שהשגת שער החמישים תלויה היתה לו רק בזמן, עד יבוא עת שנכלל ונסתלק בה בשלימות כאמור, שהוא סוד ההתכללות במידת אריך, שעל זה רמז רבי יהודה בן תימא במסכת אבות (ה), (כא) שבן מאה הרי הוא כאילו מת ועבר מן העולם, כמובא בדברי רבנו האר"י בשער הכוונות (בדרושי הפסח ב).

ועל כל פנים בכדי שיבוא האדם לדבקות צריך הוא להיות כענין 'פנים בפנים', וזהו רק מתוך שיהיה שלום בכל קומתו בענין רצונו את השי"ת, ובכלליות לא באו ישראל לזה שלם עד שעמדו לפני הר סיני, שרצו אז את השי"ת בכל ליבם, וכמובא במכילתא (פ' יתרו, מס' דבחדש ב) שאמרו אז ישראל למשה 'רצוננו לראות את מלכנו', וזהו מתוך שנשלמו בכל ענין השפעת המוחין בשלימות אמיתי בכל שיעור קומתם, ומתוך כך יכולים היו לחפוץ ולדבוק בה' ב"ה בכל ליבם.

ד

והנה עיקר העבודה בזמן הקטנות הוא, שעל אף שלא השיג האדם שלימות הקומה במוחין גדלות בכדי לבוא למדרגת הדבקות פנים בפנים כקבלת התורה, ובה הרי כל התקדמות האדם אז היא קומה בפני עצמה, וכמובא בדברי רבנו האר"י בשער הכוונות (בדרושי הפסח ח) ובפרי עץ חיים (שער ספירת העומר ה), שעל אף שבכל יום מספירת העומר יש השפעה כמידת אותו היום, עם כל זה נשלמת כל הקומה בהשפעת אותו היום. והנה בזו הקומה יכול האדם לבוא לשלימות הדבקות פנים בפנים כערכו, והוא סוד הזמן דקטנות, שכל דבר קטן נעשה לעיקר וקומה שלימה בפני עצמו.

והדרך שיהיה החיבור להשי"ת בזמן הקטנות הוא מתוך שיהיה לו יוקר וחשיבות גדול לכל יום ושעה ולכל תנועה כפי ספירת אותו היום, וכך כל יום הוא דבקות בפני עצמה, מתוך שבכל עובדה ורצון שיהיה לאדם בזמן הקטנות ימצא בזה קומה שלימה שיהיה יכול על ידה לבוא לדבקות ותפילה כענין פנים בפנים, כפי ערך מדרגתו שנמצא בשעה זו.

ולכך בזמן זה צריך האדם להיות חכם מאוד, שהרי אף משה רבנו שיש בו תדיר לשלימות הקומה והדבקות, כמו שאמר עליו הקב"ה (במדבר יב, ח) "בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' ביט", עם כל זה גם בו יש לעיתים מסוד הקטנות כפי ערך מדרגתו, בסוד המטה שנהפך לנחש כמובא בדברי רבנו האר"י בשער הכוונות (בדרושי הפסח יב) ובפרי עץ חיים (שער חג המצות ח), שאז הוא בסוד פחד מהדינים כנאמר בו (בשמות ד, ג) "וינס משה מפניו", מפני שבעת הקטנות יש לענין הפחד מאחיזת החיצונים.

וכנגד זה נתן לו הקב"ה עצה ומזור לעת זו כנגד הנחש, כמו שכתוב (שם בשמות ד, ד) "ויאמר ה' אל משה אחוז בזנבו, ויהי למטה בכפו", שרמז לו שבזמן הקטנות צריך שבחכמתו יתפוס בדבר הקטן הנראה שאין בזה כח לבטל לנחש הנחש כביכול, כי אוחז הוא רק בזנבו ובמקום שאין נראה שתהיה בזה הכנעה וביטול לנחש, שבעבור זה ראוי היה באמת לרוצץ את ראשו, כמו שאמר רשב"י במכילתא (פ' בשלח, מס' דויה א) הטוב שבנחשים רצוץ את מוחו, היינו שמצד הראש תהיה הכנעתו וביטולו, אך רמז הקב"ה למשה שבזמן הקטנות צריך הוא לנהוג בערמה, וליקח הדבר הקטן שעושה לפני ה' ב"ה בזמן זה של הקטנות, ולהחשיבו ולייקרו מאוד מאוד, ובהו שבא בערמומיות, נעשה הוא כנחש דקדושה המכניע לנחש דסטרא אחרא, ומבטל את כוחו, ובא לכדי תפילה ודבקות מתוך קטנותו. ועל כך נאמר 'ויהי למטה בכפו', שמתוך שהיה נס מפני היצר הרע, בא לכדי תפילה המרומת במטה, וכענין שאמר משה במלחמת עמלק (בשמות יז, ט) "ומטה האלהים בידי", שהיא התפילה, כנאמר בסמוך (בשמות יז, יב) "ויהי ידיו אמונה" ותרגם אונקלוס 'פרישן בצלו' - פרושות בתפילה).

ה

וכלל הדבר, שבכל מצב שיהיה האדם, הנה תלויה אז מדרגתו כפי שיעור המוחין הנשפעים לו באותה שעה, וכל סדר עבודתו תלוי בענין זה, אמנם גם כאשר יהיה האדם בקטנות מאוד, אם רק לא יחלש מכך בדעתו יוכל לבוא גם בעת זו לדבקות השלם, וזהו מתוך שימצא אז את מדרגת הרצון שלו אל ה' ב"ה. כי 'רצון' האדם אל ה' ב"ה נקרא 'כתר' מפני שהוא למעלה מן האדם, וממנו נמשך ונשפע לו כל שפעו ברוחני וגשמי, וכל מדרגת האדם תלויה היא בשיעור הרצון שיהיה לו אל ה' ב"ה, וכל מעלת עסק התורה של האדם ותפילתו תלויה במדרגת הרצון שלו בכל עבודתו, שתהיה כל תכלית עבודתו וכוונתו בה מפני שרוצה הוא את השי"ת.

אלא שבזמן הקטנות אין האדם רוצה את השי"ת בכל ליבו, מפני שמסתכל אז על מצבו ועל שיעור עבודתו ומיעוט השגתו, ונדמה לו לריחוק והסתרה, אמנם כאשר יביט האדם ויחפש לראות ולהכיר בכך שעל אף הכל רוצה הוא את השי"ת, הנה מתוך כך יבוא לדבקות ותפילה, ובלבד שיהיה לו יוקר גדול ואמיתי לרצון קל ומועט שיש לו אל השי"ת, וכנרמז בדברי אליהו לאיוב (באיוב לו, ב) "כִּפְרֵ לִי זַעִיר וְאַחֲרָיִךְ, כִּי עוֹד לֹא־לוֹה מִיָּלִים", שתחילת השגת הכתר שבשבויות הוא מתוך הקטנות, שהוא כענין 'זעיר', ואז יבוא לכדי הגדלות שבגילוי ה'פנים בפנים' במעמד מתן תורה, שראו אז ישראל את הצטרפות קול דברות הבורא ב"ה כפי כוחו של כל אחד ואחד כמובא בשמות רבה (ה, ט), וכענין 'אַחֲרָיִךְ, כִּי עוֹד לֹא־לוֹה מִיָּלִים'.

ו

ומתוך שצר לאדם ויחפש את הקומה השלימה שעל כל פנים בה רוצה הוא את השי"ת, הנה מתוך כך יבוא לתפילה ורנה להשי"ת, ואז הוא תפילה בסוד הכתוב (בתהלים קו, מד) "וירא בצר להם בשמעו את רנתם", שמפני שיש בו את החכמה שבסוד נחש דקדושה להכיר בדבר הקטן כביכול על אף שנראה שאין בכוחו להכניע לנחש דסטרא אחרא, וכענין 'אחוז בזנבו', הנה בזה בא לכדי רנה של תפילה אף מתוך המיצר. כי בזמן הקטנות הוא סוד האיילה שמכיש אותה הנחש בעת שצר לי בחבלי לידתה כמובא שם בדברי רבנו האר"י בשער הכוונות (בדרושי הפסח יב) ובפרי עץ חיים (שער חג המצות ח), כי האדם אז הוא בסוד הכתוב (בתהלים מב, ב) "כאיל תערוג על אפיקי מים", שאין העיקר בעיניו אז שפע המים והתורה כפי השפעת המוחין גדלות שחפץ הוא להשיג, אלא אוחז הוא רק בערגה ובתשווקה לה' ב"ה כפי שיש לו אז בזמן הקטנות, והוא העיקר והחשוב בעיניו בעת זו.

וזהו מעלת משה וכל הצדיקים שעלו ונתעלו תדיר בהשגת האלהות יותר ויותר, שעל אף שתמיד צמאים הם ומשתוקקים להשיג יותר ויותר, עם כל זה בעת הקטנות העיקר אצלם היא עצם הערגה שיש להם אז לה' ב"ה, ונעשה אצלם יוקר גדול ועצום על כל דבקות בזה הזמן של הקטנות, בעצם הערגה והציפיה וההשתוקקות שלהם לה' ב"ה ולהדבקות במוחין גדלות, שזה עצמו הוא היוקר והחשיבות שיש להם בעת הקטנות.

ז

ומחמת שבזמן הקטנות צריך האדם להיות חכם בערמה ובסוד נחש דקדושה כאמור, לכך נתקן אז תחילה מוח החכמה, ובענין זה הוא נקרא נחש, וכענין הנאמר בו (בבראשית ג, א) "והנחש היה ערום מכל החיה אשר על פני האדמה", ש'ערמה' משמעותה 'חכמה', כמו שכתוב (בבראשית כו, לה) "כי בא אחיך במרמה", ותרגם אונקלוס 'בחכמא'.

וכך בזמן העומר שהוא כנגד מדרגת הקטנות, צריך האדם תחילה להמשיך למוח החכמה, ובשבוע הראשון לעומר נכנס סוד המוחין דחכמה כמובא בדברי רבנו האר"י שם בשער הכוונות (בדרושי הפסח ח) ובפרי עץ חיים (שער ספירת העומר א), ואז יש בזה שני ענינים, הראשון שנתקן החכמה של האדם בכל ימי הפסח שהוא שבוע הראשון מימי ספירת העומר, והשני שנתפשט ענין החכמה בכל מידותיו שיהיה גם בהם מן החכמה, היינו שתהיה מידת החסד מושפעת מן החכמה, ותהיה מידת הגבורה גם היא בסוד החכמה, וכן על זה הדרך בשאר המידות, כמבואר שם בדברי רבנו האר"י, ובכל זה יהיה ביכולתו לבוא לכדי החכמה שהיא בסוד נחש וערמה דקדושה, שיעד מהיוקר והחשיבות של עצמו ושל כל יום וכל דבר קטן שבקדושה בעת זו של הקטנות, ובה ניצול הוא אז מכל אחיזת החיצונים שיש את החשש מהם בזמן הקטנות כענין 'וינס משה מפניו' כאמור.

ח

והנה הוא כלל, שענין המוחין יורדים על ידי אור עליון מהם, היינו שנשפעים החכמה והבינה לאדם מתוך מקום גבוה מן החכמה, שהוא ענין הכתר, וזהו בכדי לשבר הקליפה שלא תהיה לה אחיזה באלו המוחין, ולכן במצרים היתה הגאולה משם אה"י שבכתר, כמו שאמר אז הקב"ה למשה אֱלִיכם (בשמות ג, יד) "כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם", בכדי להאיר מתוקף אורו יתברך בלא שיאחזו בה חלילה החיצונים. אך עיקר מה שנתגלה אז הוא חיצוניות הכתר, שהוא הדעת הקדוש שהיה שורה במשה רבנו בכל אבריו, שהוא המשכת אור מ"ה שהוא אור הדעת שיהיה לו גילוי בעולם, שהוא ענין ה'מצה' שהיא נוטריקון מ"ה צדיק, היינו שבו מתגלה האור מ"ה שזוכה לה משה, כמו שאמר (בשמות טו, ז) "ונחנו מה", שכולו בסוד הדעת הקדוש ואין לו דבר נמצא, ובמצרים היתה הארה גדולה מזה האור לכל ישראל, וכנרמז במה שנאמר בהם אז (בשמות י, כב) "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם".

אמנם הוא כלל, שכאשר נשפע שפע לאדם ללא זכות כלל וללא תפילה והתעוררות מצידו, יוכל לבוא מתוך שפע זה להרשיע חלילה. ומפני כך דומה היה אז הקב"ה למלך שרצה שיהיה לו בן ליתן לו כל חמדות עולם ולהשפיע לו שפעים וברכות עד בלי די, אבל חיפש וטיכס עצות ותחבולות ליתן לו כל אלו הטובות מבלי שירשיעו ויבוא מתוכם ועל ידם לכדי ריחוק חלילה, וכמו כן חפץ היה הקב"ה במצרים ליתן לישראל שפעים עד אין סוף, אבל ידע שללא גילוי אור קדושתו יתברך אין אפשרי הדבר כביכול, כי מרשיעים היו חלילה כדור המבול שמרוב טובה שהוא השפיע להם בעטו בטובתו ומרדו בו כמובא במסכת

סנהדרין (בדף קח ע"א). ולכך גילה לנו הקב"ה בליל פסח את אור קדושתו יתברך שנשא אותם על כנפי נשרים לאכול הפסח בבית המקדש כמובא בתרגום יונתן (שמות יט, ד). וביטל לכל החשכה והאיר הלילה כיום של תקופת תמוז כמו שאמר רשב"י בזוהר בא (בדף לח ע"ב), והיה אור זה מכניע וקושר לכל כוחות הסטרא אחרא שלא יוכלו לקרב לישראל.

ומפני שהיה אור השי"ת גדול כל כך ובאו כל ישראל למוחין דגדלות, יכלה היתה הסטרא אחרא להתבטל כליל מן העולם, מפני שהיו אז מצרים כראש לטומאה, ואילו שהיו שוהים שם ישראל עוד מעט בגילוי אור גדול זה היה נכנע כליל כח הרע ובטל כל ענין הבחירה, ולכך חייבים היו לצאת תיכף ממצרים, ועל כך אמר הכתוב (בשמות יב, לג) "ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כולנו מתים", והוא מפני שידעו שאם ישארו ישראל במצרים עוד מעט יבואו לכדי מיתה וביטול מן העולם.

וכך ראו ישראל עצמם לפני הקב"ה כשיצאו ממצרים, וזוה יכולים היו לפעול לפניו שיגביהם ויקרבם באור קדושתו יתברך שהופיע עליהם בקריעת ים סוף, הכל מכח חכמתם שהשכילו לידע שיעקר הכל הוא מידת התמימות בהידיעה מגדולת ה' ב"ה וההכנעה והביטול שיהיה להם מלפניו. שהבינו וידעו שמאחר שהשי"ת גדול כל כך, אין יכול האדם לפייסו בלא שיבוא לכדי ישות, ולכך בכדי לפייס לקודשא בריך הוא צריך האדם שלא להיות, והגם שיש לו זכות הבחירה, והיה שותף באתערותא דלתתא במצוות שניתנו בידו, הנה גם זה נכלל במה שאמר רב המנונא במסכת שבת (בדף קט ע"ב) שכל האומר ויכולו בערב שבת נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וכן אמר רב במסכת סנהדרין (בדף צט ע"ב) שכל העוסק בתורה לשמה כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה, וכך גם אותה התעוררות שיש לאדם באה מתוך מה שחלק בנו הקב"ה ביציאת מצרים שקרבנו ומשכנו אחריו בחדס חינם כאמור.

כי קודם שהלכנו אחרי השי"ת בארץ לא זרועה הוקדם לזה מה שפיקענו הקב"ה אחריו והראנו במצרים את כל גדולתו ונפלאותיו, ובכך כל מה שזוכה האדם לדורות הרי הוא ממנו יתברך לבדו בחדס חינם כאמור, וזוה ציוונו הקב"ה לזכור ליציאת מצרים, בכדי שזכור תמיד איך שהכל ממנו יתברך, וגם מה שזוכה האדם בעבודתו הוא ממנו יתברך. ולכך נזכר יציאת מצרים חמישים פעמים בתורה כמו שאמר רבי יצחק בזוהר יתרו (בדף פה ע"ב), ללמדנו שעל אף שיעקר הדרך שנבוא בו על ידו לשער החמישים הוא מתוך העבודה שלנו בהתעוררות התחתונים בכל קיום התורה והמצוות ובכל תיקוני המידות כאמור, עם כל זה יש לנו לזכור תמיד שהכל הוא מתוך שחלק בנו הקב"ה את הרצון אליו יתברך, ורק מפני כך זוכים אנו לעמוד לפני השי"ת בדברי תורה וקיום המצוה והתפילה.

וכך לאחר שהשיגו ישראל את מח החכמה בשבוע הראשון של ספירת העומר כאמור, הנה מתוך כך כאשר באו על הים ויראים היו מן המצרים, תפשו אומנות אבותיהם בידיהם בדרך התפילה כמו שכתוב (שמות יד, י) "ויצעקו בני ישראל אל ה'", כי מאחר שנפדתה התפילה מן הגלות במצרים יכולים היו להתפלל, ולכך תיכף בעת צרתם באו לענין התפילה והצעקה אל השי"ת. אמנם זוה אמר הקב"ה למשה "מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות יד, טו), ואמר רשב"י בזוהר בשלח (בדף נב ע"ב) שרימו לו בזה שבעתיקא תליא מילתא, שהוא סוד הכתר שכנגד הרצון כאמור, כי הוא עיקר הדרך שיוכל לבוא האדם לדבקות בה' ב"ה מתוך ענין הקטנות כאמור, מתוך שתהיה תקותו אז רק על השי"ת שיעשה הוא את יתברך לכל עבודתו, וכל הנדרש ממנו הוא לזכור את רצונו שרוצה הוא את השי"ת, ומפני שרצו ישראל בהשי"ת והלכו אחריו אז למדבר בארץ לא זרועה, הנה רק מפני כך 'ויסעו', שיש להם לבטוח בעוצם חסדו יתברך 'ויסעו' ויכנסו לתוך הים הסוער, שהרי כבר מוליכם הבורא ב"ה בעמוד אש ועמוד ענן, והם אין להם אים לדבוק ברצון שיש להם עתה להשי"ת וכבר יראו ויוכחו להדיא ביצועת ה'.

כי בעת הקטנות תלוי הכל כפי שיתן האדם ערך ויוקר גדול לרצון שלו, למה שרוצה הוא את השי"ת מצד עצם היותו מזרע ישראל שהושרש בהם הדבר ביציאת מצרים כאמור, וזוה יבוא למדרגת הדבקות והתפילה. וכך בכל יום מספירת העומר שהוא עת הקטנות כאמור, יראה האדם למצוא את הרצון שנמשך בו בכל יום ויום לכל אחת ממידותיו, שנמשך כל זה מצד מח החכמה שבסוד נחש דקדושה כאמור, שהיא חכמה דקדושה להכיר בערך ויקרת הרצון שהוא העיקר, ובו תלויה הדבקות בכל זמן שיהיה. כי שורש הרצון הוא בכתר ובגבהי מרומים ששם אין לכל ענין קטנות וגדלות, ולכך על ידו יהיה האדם יכול לדבוק תדיר ב"ה ולהכניס את רצונו בכל זמן ובכל מקום ומדרגה שיהיה, עד שיהיה הרצון לקומה שלימה שתביאהו לדבקות אמת כענין פנים בפנים, שעל אף שנמצא הוא כעת ברחוק כביכול, עם כל זה על ידי הרצון יכול הוא להיות תמיד קרוב וסמוך אצלו יתברך תמיד בכל עת ובכל שעה.

אבל מאידך לא היו יכולים ישראל להשאר אז כך בשפע המוחין דגדלות, מפני שבזה באים היו לכדי שלימות הדבקות בכל המדרגות שלא מתוך התעוררות זכותם בכל התורה והמצוות, ויכולים היו להריע מתוך כך חלילה כאמור, ובכדי שיבואו אל הדבקות על ידי התורה דוקא וילכו אחרי הקב"ה בדרך אמת ונצחיית כראוי, נעשה הסתלקות לאלו המוחין דגדלות, ונמשך אז מוחין דקטנות לבדם. אמנם על אף שנסתלקו המוחין דגדלות והדבקות העצום שהיו אז ישראל בה' ב"ה, הנה נשאר בהם זכר ורושם מאותו האור הגדול שהתגלה עליהם במצרים, שזוהו כעצם האור ממש כאמור.

ומתוך כך כל דבר שזוכה האדם לעשות בכל דור ודור נובע הדבר מתוך אותו הרושם שהשפיע וחקק בנו הקב"ה ביציאת מצרים בחדס חינם, ולכך כל מה שעושה וזוכה בדרך ההתקרבות לבורא ב"ה הרי זאת מחסד חינם מאיתו יתברך, וכענין אור השרימו והזכר הנשאר בנו מזה האור שהשפיע בנו אז הבורא ב"ה הכלול מכל גוני עלמא ואור טובו וחסדו הגדול, ומתוך שאוחזים ומעשיהם אנו במהות אור זה שירד לשרותו אז על ישראל בחדס חינם ובלא זכות מעשיהם על ידי כל מה שעוסקים אנו מאז בתורה ומצוות, שמתוך כך נתתקנים העולמות כולם, הנה באמת נחשב הדבר שנתקנים העולמות כולם על ידו יתברך לבדו.

ולכך כל עבודתינו בזה העולם הוא כדוגמא של מעלה, שכל מה שעושים אנו כאן בכל ציווי התורה הוא כדוגמת הנעשה למעלה, וכמו שהיה מצטער אבא בנימין כל חיייו שתהא נתונה מיטתו בין צפון לדרום כמובא במסכת ברכות (בדף ה ע"ב), שזוהו מפני שמצויה השכינה בין מזרח למערב כמו שביארו שם התוספות (בד"ה הנתן), וכן כל סדר התפילה והעליות שבכל יסודות חכמים שבכל מצוה ומצוה, הנה בכל עשייתנו כאן לכל הפרטים כדברי חכמים, בזה מדמים אנו עצמנו לכל הפעולות והתיקונים שבכל מצוה לפי ענינה למעלה, ומתוך כך הנה מתעורר רצון על ידו יתברך לייחד ולגלות את אור טובו יתברך הנשפע באותו ענין ומצוה שעוסק הוא בה.

וענין זה רמז דוד בתהלים (סב, יג) ואמר "ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", לרמז שכל מה שזוכה האדם לעשות הוא בחדס חינם מאיתו יתברך, שהוא שנותן קנין לאדם את כל תיקוני המצוות שעסק בהם 'כמעשהו', שיהיו כמו מעשהו של השי"ת בעליונים, מתוך שמדמה האדם עצמו בעסק המצוות אל הסדר הקדוש המתגלה בקיום התורה, וזוה נעשה הוא כמרכבה של מעלה שיופיע עליו אור קדושתו יתברך.

והנה כל מה שזכו ישראל בליל פסח היה זה בסוד עיבור כמובא שם בדברי רבנו האר"י בשער הכוונות (בדרושי הפסח א) ובפרי עץ חיים (שער חג המצות א), ולידת כל האורות שזכו ישראל אז היה זה בשביעי של פסח על ידי שנמשכה הטהרה שבימי ספירת העומר כמובא שם בשער הכוונות (בדרושי הפסח ב) ובפרי עץ חיים (שער חג המצות ג), ובמתן תורה נבחן הדבר שבאו לכדי גדלות ובני מצוות, שהיו יכולים אז לקבל את התורה. ולכך היתה הלידה בזמן הקטנות בכל מה שזכו בליל פסח ובשביעי של פסח, שהיה אז זמן דקטנות וככל ימי ספירת העומר שהם זמן דקטנות כאמור, בכדי שלא יתבטל ויכנע היצר הרע מכל וכל שלא בעתו הראוי כאמור, ואז דבקו ישראל בה' ב"ה אף מתוך הקטנות, עד שבאו מתוך כך לכדי רְנָה ושירה להשי"ת, וזוה נתקיים בהם על הים 'יירא בצר להם בשומעו את רְנָתם', שראה הקב"ה איך באו לכדי רְנָה גם מתוך הקטנות, שהוא סוד שירת הים, ומתוך כך הביאם למעמד הר סיני ונתן להן התורה בשלימות שפע המוחין דגדלות.

ובשבוע הראשון של ספירת העומר נכנס כל סוד החכמה דקדושה, שזוהו בסוד יעקב המושרש בחכמה כמובא בדברי רבנו האר"י בשער הכוונות (דרושי ר"ח), וזוה נכנס באדם חכמה וערמה הנמשכת מצד הנחש דקדושה העומד כנגד הנחש שנאמר בו ערום, וכענין שנאמר ביעקב 'בא אחיך במרמה', שתרגמו

קחו חלק במפעל הקודש

המעונינים להצטרף למערך הרכזים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מידי שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעניני העלון ניתן לפנות

076.5995991 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com